

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه شهید بهشتی
دانشکده مدیریت و حسابداری
جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد رشته مدیریت

عنوان پایان نامه

تبیین روشهای تامین مالی پروژه های پالایشگاهی ایران

استاد راهنما

دکتر سید محمود حسینی

استاد مشاور

دکتر اصغر عارفی

نگارش

امیرحسین داودیان

تابستان ۱۳۸۸

۱۳۸۸/۱۰/۲۰

مهر و امضاء استاد راهنما

سید محمود حسینی

ش

۱۲۸۹۱۶

نام خانوادگی: داودیان
نام: امیر حسین
دانشکده: مدیریت و حسابداری
رشته تحصیلی و گرایش: مدیریت بازرگانی،
نام استاد راهنما: دکتر سید محمود حسینی
گرایش حقوق تجارت بین الملل
عنوان پایان نامه: تبیین روشهای تامین مالی پروژه های پالایشگاهی
تاریخ فراغت از تحصیل: ۱۳۸۸/۰۶/۲۴

چکیده

صنعت پالایش و پخش به عنوان بخشی از صنعت بزرگ نفت و گاز به منظور دستیابی اهداف سند چشم انداز بیست ساله جمهوری اسلامی نیاز به ۲۰ میلیارد دلار سرمایه گذاری دارد. این امر و تصریح تامین بخشی از منابع لازم برای سرمایه گذاری و ایجاد رشد اقتصادی ملی از طریق برخورداری از منابع خارجی و رجوع به بازارهای مالی و بین المللی در نخستین برنامه ۵ ساله چشم انداز، لزوم توجه جدی به منابع و ابزارهای تامین مالی این صنعت را پیش نمایان می سازد. علاوه بر این تاثیرات متفاوت روشهای تامین مالی گوناگون بر روی پروژه های پالایشگاهی و البته نیازهای متفاوت هریک از این پروژه ها توجه به ویژگیهای روشهای تامین مالی را به منظور تامین هرچه بهتر نیازهای یک پروژه مهم جلوه می دهد. از این بابت در این تحقیق در ابتدا روشهای تامین مالی گوناگونی که در صنایع انرژی مورد استفاده قرار گرفته یا قابل بکارگیری می باشند تشریح شده است سپس با بهره گیری از معیارهایی که به کرات به عنوان شاخص های تاثیر گذار بر انتخاب روش تامین مالی در تحقیقات پیشین مورد استفاده قرار گرفته بود نسبت به رتبه بندی روشهای تامین مالی که بنا به نظر خبرگان برای پروژه های پالایشگاهی قابل بکارگیری تشخیص داده شده بود اقدام گردید و از آن جهت که بهره مندی پاسخ دهندگان از اطلاعات کافی در رابطه با مباحث مدیریت مالی و آگاهی از شرایط و ویژگیهای صنایع پالایشگاهی را می طلبد، با استفاده از نظر خبرگان به انجام رسید. این رتبه بندی بر اساس ویژگیهای کلی پروژه های پالایشگاهی، تعاریف پایه هریک از روشهای تامین مالی و معیارهای برگزیده مؤثر بر تصمیم انتخاب روش تامین مالی صورت گرفته است، لذا نسخه ای برای تمامی پروژه های این صنعت نمی باشد. نتایج بدست آمده، روشهای تامین مالی مشارکت در سود، روشهای BOT و مشارکت در تولید را به ترتیب و با اختلاف اندکی نسبت به یکدیگر روشهای بهتری نسبت به سایر روشهای مورد بررسی در این تحقیق نشان داد.

تقدیم به

پدر و مادر فداکار و خواهر مهربانم که تمامی توفیقات و توجهات الهی به
مدد دعای خیر و حمایت های ایشان نصیب من گردیده است.

قدردانی و سپاسگذاری صمیمانه خویش را از استاد ارجمند جناب آقای دکتر حسینی به خاطر راهنمایی های بی دریغشان اظهار می دارم. از حمایتها، آموزشها و ساعات گرانبهایی که در اختیار من گذارید متشکرم.

و

تشکر و قدردانی از اساتید محترم؛ جناب آقای دکتر حاج کریمی، جناب آقای دکتر عارفی و جناب آقای دکتر عزیزی به خاطر مشاوره و نظرات گرانبهایشان در رسیدن به اهداف این پژوهش.

همچنین سپاس فراوان از جناب آقای دکتر بغزیان به خاطر کمکهای گرانبهایشان در راستای انجام این پژوهش.

ث

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات تحقیق

- ۱-۱) مقدمه ۲
- ۲-۱) بیان مساله و ضرورت و اهمیت تحقیق ۲
- ۳-۱) اهداف تحقیق ۳
- ۴-۱) سئوال های تحقیق ۴
- ۵-۱) نتایج مورد انتظار از اجرا و استفاده کنندگان از نتایج تحقیق ۴
- ۶-۱) قلمرو تحقیق ۵
- ۷-۱) روش تحقیق ۵
- ۸-۱) روش جمع آوری داده ها ۵
- ۹-۱) تعریف واژگان عملیاتی ۶

فصل دوم: مبانی نظری تحقیق

- ۱-۲) مقدمه ۸
- ۲-۲) طبقه بندی روشهای تامین مالی ۱۲
- ۱-۲-۲) سرشت سرمایه ای - بدهی تامین اعتبار ۱۲
- ۲-۲-۲) تامین مالی رجوعی و غیر رجوعی ۱۴
- ۳-۲-۲) اشکال سرمایه گذاری ۱۷
- ۱-۳-۲-۲) سرمایه گذاری مالی ۱۷
- ۲-۳-۲-۲) سرمایه گذاری فنی ۱۸
- ۳-۲) منابع تامین مالی ۱۹
- ۱-۳-۲) نهادهای مالی بین المللی ۲۰
- ۲-۳-۲) آژانسهای کمکهای دوجانبه ۲۱
- ۱-۲-۳-۲) اهداف آژانسهای کمکهای دوجانبه ۲۱
- ۲-۲-۳-۲) آژانسهای عمده کمکهای توسعه ای دو جانبه ۲۳
- ۳-۳-۲) دسترسی به وجوه تجاری ۲۴
- ۴-۳-۲) نقش بازارهای سرمایه داخلی ۲۵
- ۴-۲) شاخصهای مقایسه تطبیقی روشهای تامین مالی ۲۵
- ۵-۲) روشهای مرسوم در تامین سرمایه برای پروژه های انرژی ۳۱
- ۱-۵-۲) قرارداد امتیازی ۳۱
- ۲-۵-۲) قرارداد مشارکت سرمایه ۳۲
- ۳-۵-۲) قرارداد مشارکت در تولید ۳۳

- ۳۳..... ۴-۵-۲ قراردادهای ارائه خدمات
- ۳۴..... ۵-۵-۲ قراردادهای صرفاً خدماتی
- ۳۴..... ۶-۵-۲ قرارداد منارکت در سود
- ۳۵..... ۷-۵-۲ قرارداد بیع متقابل
- ۳۷..... ۸-۵-۲ استقراض از بانک تجاری
- ۳۸..... ۹-۵-۲ اوراق التزام عمومی
- ۳۸..... ۱۰-۵-۲ اجاره
- ۳۹..... ۱۱-۵-۲ روشهای ساخت، بهره برداری، انتقال
- ۴۰..... ۱-۱۱-۵-۲ ساخت، انتقال
- ۴۱..... ۲-۱۱-۵-۲ ساخت، اجاره، انتقال
- ۴۱..... ۳-۱۱-۵-۲ ساخت، تملیک، بهره برداری، انتقال
- ۴۱..... ۴-۱۱-۵-۲ ساخت، انتقال، بهره برداری
- ۴۲..... ۵-۱۱-۵-۲ ساخت، تملیک، بهره برداری
- ۴۲..... ۶-۱۱-۵-۲ قرارداد توسعه (بهبود)، بهره برداری، انتقال
- ۴۳..... ۷-۱۱-۵-۲ قرارداد احیا، بهره برداری، انتقال
- ۴۳..... ۱۲-۵-۲ تامین مالی دریافتی
- ۴۳..... ۱۳-۵-۲ تامین مالی از طریق مشارکت
- ۴۳..... ۱۴-۵-۲ تامین مالی بر اساس دارایی
- ۴۴..... ۱۵-۵-۲ صدور اوراق قرضه
- ۴۴..... ۱۶-۵-۲ تامین مالی بخش دولتی
- ۴۵..... ۱۷-۵-۲ قرارداد خرید خدمات خطرپذیر
- ۴۵..... ۱۸-۵-۲ مشارکت مدنی
- ۴۶..... ۱۹-۵-۲ اوراق بهادار صوکوک
- ۴۶..... ۲۰-۵-۲ سرمایه گذاری مشترک
- ۴۷..... ۲۱-۵-۲ تامین مالی از طریق فروش سهام
- ۴۷..... ۲۲-۵-۲ قرارداد ليسانس
- ۴۸..... ۲۳-۵-۲ کنسرسیوم
- ۴۸..... ۲۴-۵-۲ سرمایه گذاری مستقیم خارجی
- ۴۹..... ۲۵-۵-۲ اوراق استصناع
- ۵۰..... ۲۶-۵-۲ قرارداد عملکرد
- ۵۲..... ۶-۲ تامین مالی پروژه های نفتی
- ۵۵..... ۱-۶-۲ جذب سرمایه گذاریها در شرکت ملی نفت ایران
- ۵۸..... ۲-۶-۲ انگیزه کشورهای تولید کننده نفت و گاز در جذب سرمایه
- ۵۹..... ۳-۶-۲ لزوم همکاری میان کشورهای تولید کننده و شرکتهای بین المللی سرمایه گذار

۶۰	۴-۶-۲) چهارچوب سیاست بانک جهانی و سایر موسسات بین المللی در اعطای وام به پروژه های نفت و گاز
۶۱	۷-۲) چالشهای تامین مالی در کشورهای در حال توسعه
۶۳	۱-۷-۲) تفاوتها در محیطهای کسب و کار
۶۵	۲-۷-۲) تخفیف ریسکها
۶۶	۳-۷-۲) ملاحظات پیش از ساختاردهی تامین مالی
۶۷	۸-۲) مروری بر بخش پالایشی
۷۱	۱-۸-۲) تحلیل مالی و اقتصادی پالایش
۷۲	۱-۱-۸-۲) هزینه نسبی نفت خام
۷۲	۲-۱-۸-۲) قیمت نسبی محصول
۷۳	۳-۱-۸-۲) عملکرد اقتصادی
۷۴	۴-۱-۸-۲) ساختار تامین مالی و مالکیت
۷۴	۱-۴-۱-۸-۲) تعیین ساختار مالکیت
۷۵	۲-۴-۱-۸-۲) منابع تامین مالی
۷۵	۳-۴-۱-۸-۲) آماده سازی بسته امنیتی
۷۶	۲-۸-۲) شاخص های مورد استفاده برای ارزیابی عملکرد اقتصادی بخش پالایش
۷۹	۳-۸-۲) شرکت پالایش و پخش فرآورده های نفتی ایران
۷۹	۹-۲) چند نمونه از ساختارهای تامین مالی پروژه های انرژی
۷۹	۱-۹-۲) ساختار تامین مالی پروژه توسعه گازی سیچوان
۸۱	۲-۹-۲) ساختار تامین مالی سرمایه گذارهای بریداس در آرژانتین
۸۱	۳-۹-۲) ساختار تامین مالی خط لوله کوزایانا در کلمبیا
۸۲	۴-۹-۲) ساختار تامین مالی پروژه گاز بانکوک
۸۳	۵-۹-۲) ساختار تامین مالی پالایشگاه استار تایلند
۸۴	۱۰-۲) بسته قابل قبول پروژه
۸۶	۱۱-۲) سابقه مطالعات و تحقیقات پیشین

فصل سوم: روش تحقیق

۹۰	۱-۳) مقدمه
۹۰	۲-۳) روش تحقیق
۹۰	۱-۲-۳) تحقیق توصیفی
۹۰	۱-۱-۲-۳) تحقیق پیمایشی
۹۱	۳-۳) جامعه آماری
۹۲	۴-۳) روش های جمع آوری اطلاعات
۹۲	۱-۴-۳) مطالعات کتابخانه ای
۹۲	۲-۴-۳) بررسی اسناد و مدارک

۹۲ روش میدانی (۳-۴-۳)
۹۲ ابزارهای جمع آوری اطلاعات (۵-۳)
۹۳ قلمرو تحقیق (۶-۳)
۹۳ قلمرو مکانی (۱-۶-۳)
۹۳ قلمرو زمانی (۲-۶-۳)
۹۳ قلمرو موضوعی (۳-۶-۳)
۹۳ روش سنجش پایایی پرسشنامه (۷-۳)
۹۴ روش سنجش روایی پرسشنامه (۸-۳)
۹۵ اعتبار محتوا (۱-۸-۳)
۹۵ اعتبار ملاکی (۲-۸-۳)
۹۵ اعتبار سازه (۳-۸-۳)
۹۶ روشهای تجزیه و تحلیل اطلاعات (۹-۳)
۹۶ تکنیک تاپسیس (TOPSIS) (۱-۹-۳)
۱۰۳ تکنیک آنترویی (۲-۹-۳)

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها

۱۰۷ مقدمه (۱-۴)
۱۰۷ تحلیل داده ها (۲-۴)
۱۰۷ اولویت بندی روشهای تامین مالی پروژه های پالایشگاهی (۱-۲-۴)
۱۰۸ وزن معیارها در هر یک از روشهای تامین مالی (۱-۲-۴)
۱۱۸ نتایج جدول TOPSIS (۳-۲-۴)

فصل پنجم: نتیجه گیری

۱۲۱ خلاصه تحقیق (۱-۵)
۱۲۲ نتیجه گیری (۲-۵)
۱۳۱ محدودیت های تحقیق (۳-۵)
۱۳۱ پیشنهادهای مبتنی بر یافته های تحقیق (۴-۵)
۱۳۳ پیشنهادهایی برای تحقیقات آتی (۴-۵)

فهرست منابع و مآخذ

ضمائم و پیوستها

فهرست اشکال، جداول و نمودارها

- (شکل ۱-۲) ساختار ارائه مطالب فصل دوم..... ۱۲
- (شکل ۲-۲) ساختار ساده شده فاینانس خودگردان..... ۱۶
- (شکل ۳-۲) اعتبار صادرات، بیمه و تسهیلات ضمانتی آژانسهای دو جانبه..... ۲۳
- (شکل ۴-۲) تامین مالی رجوعی کامل قرارداد عملکرد..... ۵۱
- (شکل ۵-۲) تامین مالی غیر رجوعی قرارداد عملکرد..... ۵۱
- (شکل ۶-۲) تغییرات در شیوه های تامین مالی پروژه های نفتی..... ۵۴
- (شکل ۷-۲) پیچیدگی تامین مالی یک پروژه در کشورهای در حال توسعه..... ۶۳
- (شکل ۸-۲) ساختار تامین مالی و مالکیت..... ۷۴
- (شکل ۹-۲) تامین مالی پروژه توسعه گازی سیچوآن..... ۸۰
- (شکل ۱۰-۲) تامین مالی سرمایه گذارهای بریداس..... ۸۱
- (شکل ۱۱-۲) تامین مالی خط لوله کوزایانا..... ۸۲
- (شکل ۱۲-۲) تامین مالی پروژه گاز بانکوک..... ۸۲
- (شکل ۱۳-۲) ساختار تامین مالی پالایشگاه استار تایلند..... ۸۴
- (شکل ۱۴-۲) عوامل تاثیرگذار بر زیست پذیری پروژه..... ۸۵
- (شکل ۱-۳) فاصله های اقلیدسی راه حل ایده آل مثبت و راه حل ایده آل منفی در فضای دو بعدی..... ۹۷
- (جدول ۱-۲) معیارهای تصمیم برای انتخاب روش مناسب سرمایه گذاری خارجی در بخش بالا دستی صنعت نفت ایران (جمالی ۱۳۸۲)..... ۲۷
- (جدول ۲-۲) ۲۰ پالایشگر برتر ایالات متحده ۱۹۸۵ در برابر ۲۰۰۵..... ۷۰
- (جدول ۱-۴) وزن معیارها در هریک از روشهای تامین مالی..... ۱۰۹
- (جدول ۲-۴) وزن معیارهای مؤثر بر تصمیم انتخاب روش تامین مالی..... ۱۱۸
- جدول (۱-۵) مقایسه روشهای مختلف تامین مالی..... ۱۲۷
- (جدول ۲-۵) اولویت روشهای تامین مالی..... ۱۳۰
- (نمودار ۱-۴) وزن معیارها در قرارداد امتیازی..... ۱۱۰
- (نمودار ۲-۴) وزن معیارها در تامین مالی از طریق قرارداد لیسانس..... ۱۱۰
- (نمودار ۳-۴) وزن معیارها در تامین مالی از طریق روشهای BOT..... ۱۱۱
- (نمودار ۴-۴) وزن معیارها در تامین مالی از طریق مشارکت سرمایه..... ۱۱۱
- (نمودار ۵-۴) وزن معیارها در تامین مالی از طریق مشارکت در تولید..... ۱۱۲
- (نمودار ۶-۴) وزن معیارها در تامین مالی از طریق قرارداد ارائه خدمات..... ۱۱۲
- (نمودار ۷-۴) وزن معیارها در تامین مالی از طریق مشارکت در سود..... ۱۱۳
- (نمودار ۸-۴) وزن معیارها در تامین مالی از طریق بیع متقابل..... ۱۱۳
- (نمودار ۹-۴) وزن معیارها در تامین مالی از طریق کنسرسیوم..... ۱۱۴

- (نمودار ۴-۱۰) وزن معیارها در تامین مالی از طریق صدور اوراق مشارکت..... ۱۱۴
- (نمودار ۴-۱۱) وزن معیارها در تامین مالی از طریق سرمایه گذاری مشترک..... ۱۱۵
- (نمودار ۴-۱۲) وزن معیارها در تامین مالی از طریق سرمایه گذاری مستقیم خارجی..... ۱۱۵
- (نمودار ۴-۱۳) وزن معیارها در تامین مالی بر اساس دارایی..... ۱۱۶
- (نمودار ۴-۱۴) وزن معیارها در تامین مالی از طریق فروش سهام..... ۱۱۶
- (نمودار ۴-۱۵) وزن معیارها در تامین مالی از طریق استقراض از بانک تجاری..... ۱۱۷
- (نمودار ۴-۱۶) رتبه بندی روشهای تامین مالی..... ۱۱۹

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱) مقدمه

افزایش تقاضای نفت در بخش حمل و نقل، پیش بینی قیمت نفت در سالهای آینده، افزایش حاشیه سود پالایشگاهها، نیاز به ارتقای فن آوری موجود جهت بالا رفتن اثر بخشی عملکرد پالایشگاهی، سخت تر شدن قوانین زیست محیطی، تک محصولی بودن نظام اقتصادی کشور، لزوم توسعه صنایع پایین دستی به موازات صنایع بالادستی و ریسک افزایش وابستگی واردات با توجه به رشد فزاینده مصرف، مجموعه عواملی است که سرمایه گذاری و توسعه در صنعت پالایش کشور را توجیه می کند (وطن پور، ۱۳۸۵). اما با وجود چنین توجهاتی آنچه در عمل بیشتر رخ می نماید عدم کفایت سرمایه گذاریها در این بخش می باشد. این بخش که عمدتاً توسط منابع داخلی تامین مالی شده است از توسعه مناسب بهره مند نشده و تا رسیدن به معیارها و استانداردهای روز جهانی در تولید فرآورده های نفتی و گازی راه بلندی در پیش دارد.

در این بین توجه به شیوه های قابل اتخاذ در تامین مالی طرح های پالایشگاهی می تواند در توسعه و ارتقای صنعت و تامین نیازهای کشور نقش داشته باشد. از این رو با توجه به اینکه هر پالایشگاه خود یک واحد اقتصادی به حساب می آید و با در نظر داشتن اینکه یکی از تصمیماتی که مدیران واحد اقتصادی به منظور حداکثر ساختن ثروت سهامداران اتخاذ می نمایند، تصمیمات مربوط به تامین مالی می باشد و این نوع تصمیم گیری ها مربوط به ساختار سرمایه و همچنین تعیین و انتخاب بهترین شیوه تامین مالی و ترکیب آن می باشد (رحیمیان، ۱۳۸۰)، لزوم انتخاب علمی روش تامین مالی با در نظر گرفتن معیارهای مؤثر بر آن پوشیده نمی ماند. بر این اساس تحقیق حاضر بدنبال دستیابی به درک بهتری از روشهای تامین مالی مناسب برای پروژه های پالایشگاهی و معیارهای مؤثر بر انتخاب آنها می باشد. این فصل به منظور ارائه چهارچوب کلی تحقیق، در ابتدا به بیان مساله تحقیق پرداخته و با بیان ضرورت و اهمیت تحقیق، نیاز به انجام آن را خاطر نشان می کنیم و در انتهای محدودیتهای تحقیق و تعاریف واژگان کاربردی ارائه می گردد.

۱-۲) بیان مساله و ضرورت و اهمیت تحقیق

با توجه به اهمیت صنعت پالایش به عنوان یکی از صنایع مرتبط با حوزه انرژی در رشد و توسعه اقتصادی کشور و با نیم نگاهی به سند چشم انداز ۲۰ ساله کشور که کسب جایگاه اول اقتصادی منطقه خاورمیانه و غرب آسیا را برای

کشورمان هدفگذاری نموده است و در نظر گرفتن سیاستهای اصل ۴۴ قانون اساسی در راستای خصوصی سازی صنایع، همچنین بررسی چالشهای پیش روی صنعت پالایش که ابعاد مالی، سرمایه ای، فنی و روند ابداع و بکارگیری فن آوری های روز از مهمترین آنها می باشد، لزوم توجه بیشتر به مسائل تامین مالی به عنوان یکی از ارکان کلیدی راه اندازی پروژه های پالایشگاهی بر هیچ کس پوشیده نمی ماند.

از سوی دیگر بنابر پیش بینی های صورت گرفته تا سال ۱۴۰۴ برای تحقق اهداف سند چشم انداز نیاز به جذب حدود ۴۴۵ میلیارد دلار سرمایه داخلی و خارجی دارد تا بتواند جایگاه خود را در منطقه، اوپک و بازار جهانی حفظ کند که در این میان سهم شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده های نفتی ۲۰ میلیارد دلار برآورد شده است (کاردر، ۱۳۸۷). همچنین ارتباط میان شیوه های تامین مالی و سرمایه ای و انتقال تکنولوژی فنی و به کارگیری فن آوری های روز حائز توجه می باشد که نقش مهمی در ارتقاء سطح دانش فنی حوزه پالایش بازی می کند. پیشرفتهای حاصل شده در صنایع پالایشگاهی کشورهای همسایه از طریق جذب سرمایه گذارهای خارجی مناسب خود شاهدهی بر این مدعا است که جذب انواع خاص سرمایه گذارهای خارجی مناسب، می تواند مبنایی برای انتقال تکنولوژی و فن آوری های روز به داخل کشور باشد.

با توجه به مطالب فوق الذکر و شرایط جاری اقتصادی و سیاسی کشور با در نظر گرفتن انواع تحریم ها علیه سرمایه گذاری خارجی در بازارهای انرژی ایران از یک سو و شرایط رکود اقتصادی حاکم بر جو اقتصادی بین المللی که امکان سرمایه گذاری های سودآور را دشوار ساخته است از سوی دیگر، اهمیت پرداختن به موضوع انتخاب یک تامین مالی مناسب را بیش از پیش نمایان می سازد. دستیابی به این مهم با در نظر داشتن این نکته که دسترسی به منابع مالی مطمئن همواره نقش اساسی در توسعه پایدار این صنعت دارد، می تواند به عنوان گامی در جهت تسهیل توسعه این صنعت به حساب آید.

۱-۳) اهداف تحقیق

این تحقیق سعی بر آن دارد تا با در نظر گرفتن پیش زمینه های موجود از قبیل محدودیت های قانونی، مشکلات راه های رفته شده و محدودیت های جدید همچون تحریم های سازمان ملل، راهکارهای تامین مالی پروژه های مربوط به

حوزه پالایشگاهی را تبیین نموده و با بررسی ویژگی های مطلوب در تامین مالی پروژه ها و مطالعه نمونه های ابتکاری و نوآورانه حتی در صنایع دیگر، درصدد معرفی انواع روشهای تامین مالی ممکن برای پروژه های پالایشگاهی برآید. قدر مسلم یک بهترین شیوه برای تمامی پروژه ها وجود نخواهد داشت چرا که پروژه ها می توانند از جهات گوناگون دارای تفاوتی باشند که اولویت های تامین مالی آنان را دستخوش تغییر می نماید، از این رو دسته بندی پروژه ها از نقطه نظر نیازمندیها یا اولویتهای تامین مالی در گروههایی که دارای اشتراکاتی می باشند در جهت انتخاب روش تامین مالی مناسب کمک رسان خواهد بود، بر این اساس اهداف تحقیق به شرح ذیل می باشد:

- ۱- شناسایی روش های تامین مالی پروژه های پالایشگاهی .
- ۲- شناسایی شیوه های موجود برای اولویت بندی و انتخاب روش تامین مالی پروژه ها در شرکت پالایش و پخش ایران.
- ۳- شناسایی ویژگی های روشهای تامین مالی پروژه های پالایشگاهی ایران.
- ۴- اولویت بندی روش های تامین مالی برای پروژه های پالایشگاهی ایران.

۱-۴) سؤال های تحقیق

- ۱- روشهای تامین مالی برای پروژه های پالایشگاهی چیست؟
 - ۱-۱- مزایا و معایب هر یک از روشها چیست؟
- ۲- شیوه های موجود برای اولویت بندی و انتخاب روش تامین مالی پروژه ها در شرکت پالایش و پخش چیست؟
 - ۲- اولویت روشهای تامین مالی پروژه های پالایشگاهی در ایران چیست ؟

۱-۵) نتایج مورد انتظار از اجرا و استفاده کنندگان از نتایج تحقیق

نتایج این تحقیق از لحاظ علمی می تواند به وسیله معرفی یک فرایندی به منظور شناسایی روشهای تامین مالی و وزن دهی ویژگیهای آن در انواع پروژه ها مورد استفاده قرار گیرد. این نتایج از لحاظ کاربردی به صنایع پالایشگاهی کمک خواهد کرد تا شیوه ای (برای مثال اولویت بندی بر اساس یک سری معیارهای از پیش تعیین شده مالی، بازاریابی و ...) به منظور اولویت بندی روشهای تامین مالی پروژه های خود در دست داشته باشند.

۶-۱) قلمرو تحقیق

قلمرو زمانی تحقیق:

انجام تحقیق در بازه زمانی بهار و تابستان سال ۱۳۸۸ هجری شمسی صورت پذیرفته اما بررسی روشهای تامین مالی به صورت مطالعات تاریخی انجام گرفته است.

قلمرو مکانی تحقیق:

این تحقیق از نظر قلمرو مکانی شامل پروژه های توسعه ای پالایشگاه های می باشد که دفاتر مرکزی آنها در تهران مستقر می باشد.

قلمروی موضوعی تحقیق:

این تحقیق از لحاظ قلمرو موضوعی در حوزه مدیریت مالی و بحث تبیین روشهای تامین مالی در صنعت پالایشگاه می باشد.

۷-۱) روش تحقیق

این تحقیق از لحاظ هدف یک تحقیق کاربردی و از لحاظ طرح تحقیق یا روش گردآوری داده از نوع توصیفی از شاخه پیمایشی می باشد. در تحقیق توصیفی هدف محقق توصیف عینی، واقعی و منظم خصوصیات یک موقعیت یا موضوع است به عبارت دیگر محقق در این گونه تحقیقات سعی می کند تا آنچه هست را بدون هیچگونه دخالت یا استنتاج ذهنی گزارش دهد و نتایج عینی از موقعیت بگیرد (خلیلی و دانشوری، ۱۳۷۸). اما شاخه پیمایشی آن برای بررسی توزیع ویژگی های یک جامعه آماری به کار می رود.

۸-۱) روش جمع آوری داده ها

جمع آوری داده از طریق مطالعات کتابخانه ای، مصاحبه با خبرگان و بهره مندی از نظر ایشان با استفاده از توزیع پرسشنامه می باشد و جامعه آماری مورد بررسی، خبرگان صنعت پالایش مشتمل بر مدیران اجرایی طرح های توسعه پالایشگاههای ایران می باشد.

۹-۱) تعریف واژگان عملیاتی

روشهای تامین مالی

عبارت است از انواع گوناگون شیوه هایی که یک پروژه می تواند از طریق آن منابع لازم را برای اجرایی شدن بدست آورد.

بخش پایین دستی صنعت نفت

عبارت است از صنایعی که محصولات بخش بالا دستی را به عنوان خوراک دریافت کرده و آنها را به فرآورده هایی با ارزش افزوده بالاتر تبدیل می کنند که صنایع پتروشیمی و پالایشگاه از جمله این بخش می باشند.

معیارهای انتخاب روش تامین مالی

عبارت اند از معیار هایی که بر انتخاب یک روش تامین مالی مؤثر می باشند. این معیار ها می تواند بر اساس ملاحظات مالی، سیاسی، بازاریابی و غیر از آن انتخاب شود.

تکنیک تصمیم گیری TOPSIS

که عبارت است از ترتیب کلی تقدم بوسیله تشابه با راه حل ایده آل. این تکنیک شیوه ای است برای رتبه بندی تعداد متناهی از جایگزینها با استفاده از معیارهای تصمیم گیری که در آن راه حل بهینه راه حلی ایست که همزمان به راه حل مثبت نزدیکترین باشد و از راه حل منفی دورترین باشد و از آن جهت انتخاب شده است که هم برای داده های کمی و هم داده های کیفی قابل استفاده می باشد.

فصل دوم

مبانی نظری تحقیق

صنعت نفت و گاز به عنوان یک بخش وام گیرنده پیشگام در بازارهای مالی شناخته شده است (همفریز^۱، ۱۹۹۵). پیش از دهه ۱۹۷۰، در اکثر کشورهای خاورمیانه، آمریکای لاتین و خاور دور، درب به روی شرکت‌های بین‌المللی نفت و گاز باز بود و این شرکت‌ها در این کشورها مشغول به فعالیت گسترده‌ای بودند، تنها کشورهای کمونیستی (نظیر اتحاد جماهیر شوروی سابق و چین) و نیز مکزیک، استثنایی بر این اصل بودند (موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، ۱۳۷۶). در این زمان سرمایه‌گذاری در کشورهای تولیدکننده، از طریق شرکت‌های بزرگ بین‌المللی نفت^۲ و با استفاده از منابع آنها و یا حیثاً استقرایس‌های خارجی به ویژه از بانک‌های بین‌المللی صورت می‌گرفت (دانکرلی^۳، ۱۹۹۵). در دهه ۱۹۷۰، دولتها به شدت درگیر بخش نفتی شدند تا از کنترل بهتر بر منابع خویش در مورد کشورهای واردکننده نفت، برای فرونشاندن نگرانی‌های راجع به امنیت تامین نفت اطمینان حاصل کنند. در نتیجه، پروژه‌های نفت و گاز منابع مالی را از جانب بودجه‌ها و قرض‌های دولتی^۴ و از شرکت‌های نفتی بین‌المللی تامین کرده‌اند (رضوی^۵، ۱۹۹۶). همزمان قیمت‌های نفت نیز به سطح بالاتری افزایش یافت. از سوی دیگر کشورهای واردکننده نفت و گاز کوشیدند نگرانی خود را در مورد تامین این منابع رفع کنند، لذا شرکت‌های بزرگ بین‌المللی، پس از ملی شدن صنایع نفت و گاز کشورهای تولیدکننده، تصمیم به اکتشاف در مناطق جدید و با هزینه‌های بالاتر گرفتند (موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، ۱۳۷۶). بررسی‌های تاریخی دهه ۷۰ میلادی نشان می‌دهد که شرکت‌های ملی نفت و گاز وام‌گیرندگان عمده‌ای بوده‌اند، لیکن به دنبال کاهش شدید بهای نفت و بحران شدید بدهیها در دهه ۸۰، بسیاری از شرکت‌های ملی نفت از بازارهای سرمایه بین‌المللی کنار رفتند (همفریز، ۱۹۹۵).

پس از آنکه تعداد زیادی از کشورهای در حال توسعه در دهه هفتاد فعالیت‌های خود را ملی اعلام کردند و شرکت‌های ملی نفت^۶ را به وجود آوردند، بخش عمومی نقش بزرگتری را در تامین وجوه مورد نیاز نفت و گاز ایفا نمود. این امر به

^۱ Humphries

^۲ International Oil Companies (IOCs)

^۳ Dunkerley

^۴ Official Borrowing

^۵ Razavi

^۶ National Oil Companies (NOCs)

دنبال افزایش قیمت‌های نفت در این دهه و نتیجتاً افزایش درآمدهای نفتی توسط کشورهای تولید کننده بود که آنها را بی‌نیاز از شرکت‌های بزرگ بین‌المللی و منابع مالی آنها می‌ساخت. البته در این دوران نیز شرکت‌های بزرگ بین‌المللی با انعقاد قراردادهای گوناگون در جوار شرکت‌های ملی نفت و گاز کشورهای تولید کننده از طریق سرمایه‌گذارهای مشترک و قراردادهای خدمات فعالیت می‌نمودند (دانکرلی، ۱۹۹۵). به علاوه کشورهای تولید کننده در این دهه از طریق اخذ وام از منابع مالی بین‌المللی، سرمایه لازم و مورد نیاز خود را تامین می‌کردند.

دهه هشتاد مقارن با آغاز نوسانات قیمت‌های نفت خام و گاز طبیعی، به ویژه از اواسط این دهه و نتیجتاً کاهش قیمت‌های نفت خام و گاز طبیعی بود. مشکل بازپرداخت وام‌های کشورهای در حال توسعه و شدت یافتن بحران بدهیها در طول این دهه به تدریج اثراتی را بر نحوه و چگونگی اخذ وام توسط کشورهای تولید کننده از منابع تامین کننده نظیر کمپانیهای بین‌المللی نفتی و یا موسسات مالی بین‌المللی گذاشت لذا برخی از کشورهای تولید کننده در بهای خود را به روی شرکت‌های بین‌المللی نفت و گاز باز نمودند و این بار تاکید متوجه سرمایه‌گذارهای بخش خصوصی شد. همچنین تعدادی از کشورهای تولید کننده، مسئولیت و درگیری خود را در بخش نفت و گاز، و اختصاص بودجه به این بخش را محدود ساختند. با این همه شرکت‌های بزرگ بین‌المللی، به تنهایی اشتیاق چندانی به تامین مالی این پروژه‌ها ندارند و درصد اندک تا به دلایل مختلف و از جمله ضرورت‌های سیاسی، برای شرکت کنندگان محلی و سهام‌داران در ریسک‌های پروژه، طیف گسترده‌ای از شرکاء را داشته باشند (موسسه مطالعات بین‌المللی انرژی، ۱۳۷۶). در این دوران اکثر دولتها مداخلات خود در این بخش و کمک‌های بودجه‌ای خود را به آن منظور تشویق بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری محدود کردند. همچنین شرکت‌های نفتی بین‌المللی تمایل به کاهش تامین مالی این پروژه‌ها از محل منابع نقدی داخلی خویش داشتند. چراکه اولاً قیمت‌های پایین نفت، حاشیه‌های کوچک شده و هزینه‌های محیطی زیاد ترازنامه‌های شرکت‌های نفتی بین‌المللی‌ها را تحت تاثیر قرار داده بود. دوماً به دلایل متعدد از جمله نیاز سیاسی برای مشارکت محلی و تمایل به ریسک‌های مشترک در پروژه، شرکت‌های نفتی بین‌المللی‌ها شروع به در دست گرفتن پروژه‌ها با طیف وسیعی از شرکا نمودند. در نتیجه تامین مالی پروژه‌های نفت و گاز کاملاً پیچیده و شامل بر سرمایه‌گذاران و تامین کنندگان دولتی و خصوصی گردید (رضوی، ۱۹۹۶).

آغاز دهه نود مصادف با یک سلسله تغییرات جدید چه از نقطه نظر سیاسی و چه از نقطه نظر بین المللی در صحنه جهانی بود. در این دهه تعداد زیادی از کشورهای تولید کننده به سمت آزادسازی اقتصاد خود گام برداشتند، به طوریکه برخی از شرکتهای نفت و گاز دولتی به بخش خصوصی واگذار شدند، همچنین بسیاری از دولتها اقداماتی را در جهت کاهش نقش خود در توسعه صنایع نفت و گاز آغاز کردند، تا راه برای انعقاد قراردادهای گوناگون جدید نفت و گاز با کشورهای تامین کننده سرمایه و شرکتهای بین المللی و همچنین جذب سرمایه خارجی هموار شود.

محدودیتهای مالی در این میان، یکی از دلایل توجه کشورهای تولید کننده به خارج و بازگشایی درها بوده است. کشورهایی نظیر اندونزی با لیبرالیزه نمودن اقتصاد خود و اجرای یک برنامه مقررات زدایی، تلاش زیادی را در جهت جذب سرمایه خارجی، چه در صنعت نفت و گاز و چه صنایع دیگر، به منظور افزایش صادرات غیرنفتی خود نموده اند. اندونزی با اخذ یک سیاست اقتصاد بازو مبتنی بر تجارت آزاد، از تکنولوژیهای پیشرفته شرکتهای بین المللی در صنایع نفت و گاز خود استفاده نموده است. این روند مقررات زدایی در اروپای شرقی به ویژه در بخش پایین دستی دیده می شود. در سنگاپور، مالزی و تایلند نیز یک بازار پایین دستی مقررات زدایی شده دیده می شود و سرمایه گذاری در بسیاری از بخشهای پالایش این کشورها انجام شده است. شرکتهای بزرگ بین المللی نفت و گاز نیز، گامهای مهمی را در بهبود کارایی عملیاتی خود برداشته اند و این تجربه را به همه بخشهای حوزه کاری خود از قبیل اکتشاف، پالایش، توزیع و ... تعمیم داده اند به طوری که این امر موجب کاهش هزینه های آنها تا ۲۵ درصد روشهای قراردادی و سنتی شده است. ایجاد جو رقابت بین قسمتهای مختلف صنایع نفت و گاز و سایر بخشهای اقتصادی کشورها به منظور جذب سرمایه های بین المللی از دیگر ویژگیهای بازار سرمایه دهه های اخیر گردیده است (موسسه مطالعات بین المللی انرژی، ۱۳۷۶).

از نقطه نظر بین المللی می توان گفت نفت و گاز طبیعی به تدریج در حال تغییر وضعیت جایگاه خود از یک کالای استراتژیک به یک کالای تجاری و اقتصادی هستند، به طوری که اکنون می توان اعتراف نمود که آینده صنعت نفت و گاز، آینده ای کاملاً وابسته به علوم فنی پیشرفته، آینده ای در گرو ارتباطات جهانی، و آینده ای پیوسته به اتحادهای مربوط به انرژی و مشارکتهای لازم در این زمینه خواهد بود. این امر تا اندازه ای به دلیل گسترش برخی از طرحهای